

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 360

Agrobiznes 2014

Problemy ekonomiczne i społeczne

Redaktorzy naukowi
Anna Olszańska
Joanna Szymańska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-458-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Romuald Jończy , Problem nierejestrowanej emigracji definitywnej (emigracji zawieszonyj) w badaniu procesów społeczno-gospodarczych na obszarach wiejskich	11
Agnieszka Baer-Nawrocka , Zmiany w spożyciu i stopniu samowystarczalności żywnościowej w Unii Europejskiej	19
Katarzyna Kokoszka , Finansowanie UE dla zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich – wsparcie dla rolnictwa czy rozwoju regionalnego?	28
Walenty Pocza , Wspólna waluta euro – potencjalne skutki jej wprowadzenia dla rolnictwa w Polsce	37
Aldona Mrówczyńska-Kamińska , Struktura agrobiznesu w Polsce i jego znaczenie w gospodarce w kontekście integracji z UE	47
Józef Kania , System wiedzy i informacji rolniczej w rolnictwie polskim	55
Marek Wigier , Polityka rolna i zmiany strukturalne w rolnictwie polskim po akcesji do UE	63
Natalia Buczkowska, Waldemar Czternasty , Zróżnicowanie poziomu absorpcji funduszy unijnych w kujawsko-pomorskim w kontekście byłych granic zaborów	72
Ryszard Kata , Działalność banków w sferze obsługi finansowej agrobiznesu w Polsce	82
Jarosław Gołębiewski , Zmiany produktywności pracy w łańcuchu żywnościowym w Polsce	91
Małgorzata Gableta, Andrzej Bodak, Anna Cierniak-Emerych , Partycypacja pracownicza w przedsiębiorstwach agrobiznesu z perspektywy ustawodawstwa	99
Tomasz Pajewski , Wpływ funduszy unijnych na rozwój aktywów trwałych w polskim rolnictwie	108
Krzysztof Firlej , Źródła transferu wiedzy i technologii w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego	117
Grzegorz Spychalski , Wyzwania rozwoju regionalnego w kontekście procesów globalizacyjnych	126
Barbara Gołębiewska , Przestrzenne zróżnicowanie powiązań rolnictwa z otoczeniem w latach 2004-2012	141
Bożena Pawłowska, Katarzyna Chrobocińska , Doskonalenie jakości zarządzania warunkiem konkurencyjności w agrobiznesie	151
Małgorzata Juchniewicz , Źródła przewagi konkurencyjnej gospodarstw rolniczych użytkujących zasoby własności rolnej Skarbu Państwa	158

Marta Domagalska-Grędyś , Procesy tworzenia grup producentów rolnych a koniunktura gospodarcza w Polsce (2000-2013).....	167
Iwona Kowalska , Wsparcie finansowe konkurencyjności sektora agrobiznesu w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.....	178
Agnieszka Parlińska, Maria Parlińska, Grażyna Rembielak , Ocena wykorzystania środków PROW 2007-2013 na ułatwianie startu młodym rolnikom	188
Danuta Kołodziejczyk , Infrastruktura w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin w Polsce.....	198
Anna Jankowska , Zmiany struktury gospodarstw pod względem wielkości ekonomicznej w Polsce na tle krajów EŚiW po ich akcesji do UE.....	208
Eugeniusz Niedzielski , Przekształcenia sektora państwowego w rolnictwie..	219
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak , Zmiany strukturalne w rolnictwie duoregionu Pomorze	227
Anna Bisaga , Instytucjonalne uwarunkowania dyfuzji wiedzy w rolnictwie na przykładzie badań w województwie opolskim	236
Alina Daniłowska , Koncepcja dóbr publicznych a rolnictwo	244
Katarzyna Żmija , Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich przy wykorzystaniu środków Unii Europejskiej.....	253
Sławomir Zawisza, Paulina Wąsik , Rozwój przedsiębiorczości w świetle integracji z Unią Europejską na przykładzie gminy Lubicz.....	262
Aleksander Grzelak , Procesy odnowienia majątku w gospodarstwach rolnych w Polsce w świetle wyników rachunkowości rolnej (FADN)	273
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz , Ocena przebiegu i realizacji działań zawartych w I osi „Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego” PROW 2007-2013.....	281

Summaries

Romuald Jończy , Problem of unregistered definite emigration (suspended emigration) in the study of socio-economic processes in the rural areas ...	18
Agnieszka Baer-Nawrocka , Changes in the consumption of agri-food products and food self-sufficiency in the European Union.....	27
Katarzyna Kokoszka , Financing of EU for rural areas sustainable development – support for agriculture or for regional development?.....	36
Walenty Poczta , Euro, common currency – potential results of its introduction for agriculture in Poland.....	46
Aldona Mrówczyńska-Kamińska , The structure of agribusiness in Poland and its importance in the economy in the context of the EU integration ...	54
Józef Kania , Agricultural knowledge and information system in Polish agriculture	62

Marek Wigier , Agricultural policy and structural changes in Polish agriculture after the accession to the EU	71
Natalia Buczkowska, Waldemar Czternasty , The variation in the absorption of EU funds in the Kujawsko-Pomorskie Voivodeship in the context of the former borders of the partitions	81
Ryszard Kata , The activities of banks in the area of financial services for agribusiness in Poland	90
Jarosław Gołębiewski , Changes of labor productivity in the food chain in Poland	98
Małgorzata Gableta, Andrzej Bodak, Anna Cierniak-Emerych , Employee participation in agricultural companies – a legislative perspective	107
Tomasz Pajewski , Impact of EU funds on development of fixed assets in Polish agriculture	116
Krzysztof Firlej , Transfer of knowledge and technology in enterprises of the food industry	125
Grzegorz Spychalski , Challenges of regional development in the context of globalization processes	140
Barbara Gołębiewska , Spatial diversity of combining agriculture with the environment in the years 2004-2012	150
Bożena Pawłowska, Katarzyna Chrobocińska , Improvement of management quality as a precondition of competitiveness in agricultural	157
Małgorzata Juchniewicz , Sources of competitive advantage of agricultural businesses using the Agricultural Property Resources of the State Treasury	166
Marta Domagalska-Grędyś , Process of creating agricultural producer groups and economic prosperity in Poland (2000-2013).....	177
Iwona Kowalska , Financial support of the agribusiness competitiveness as part of Rural Development Program	187
Agnieszka Parlińska, Maria Parlińska, Grażyna Rembielak , Evaluation of the use of funds RDP 2007-2013 for setting up of young farmers.....	197
Danuta Kołodziejczyk , Infrastructure in social-economic development of gminas in Poland.....	207
Anna Jankowska , Changes in the structure of holdings taking into account the ESU in Poland in the background of the CEEC after the accession to the EU	218
Eugeniusz Niedzielski , Transformations of the state sector in agriculture.....	226
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak , Structural changes of the agriculture of the duoregion of Pomerania	235
Anna Bisaga , Institutional conditions of knowledge diffusion in agriculture on the basis of the research in the Opole Voivodeship	243
Alina Daniłowska , Public goods concept vs. agriculture	252

Katarzyna Źmija , The development of entrepreneurship in rural areas with the support of the European Union funds	261
Sławomir Zawisza, Paulina Wąsik , Entrepreneurship development of population of Lubicz commune in the light of integration with the European Union	272
Aleksander Grzelak , The processes of renewal of fixed assets in farms in Poland in the light of results of agricultural accountancy (FADN)	280
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz , Assessment of the process and implementation of activities in the first axis “Competitiveness Improvement of Agriculture and Forest Sector” between 2007-2013	289

Aldona Mrówczyńska-Kamińska

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

STRUKTURA AGROBIZNESU W POLSCE I JEGO ZNACZENIE W GOSPODARCE W KONTEKŚCIE INTEGRACJI Z UE¹

Streszczenie: Celem artykułu była ocena zmian struktury wewnętrznej agrobiznesu i jego udziału w gospodarce narodowej w Polsce przed i po integracji z Unią Europejską. Badania pozwoliły na kwantyfikację potencjału wytwórczego, produkcji globalnej i wartości dodanej brutto agrobiznesu w Polsce. Określono zmiany struktury wewnętrznej agrobiznesu i jego udział w gospodarce narodowej. W latach 2000-2012 nastąpiły niewielkie zmiany w zakresie udziału poszczególnych sfer agrobiznesu w produkcji żywności. W dalszym ciągu przy produkcji żywności pracuje zbyt dużo osób zatrudnionych w sektorze rolnym, również o technikach wytwórczych w polskim agrobiznesie decyduje rolnictwo z przestarzałymi środkami trwałymi. Symptomem pozytywnych zmian są rosnące w wartościach bezwzględnych nakłady inwestycyjne oraz wyniki produkcyjne i dochodowe w polskim sektorze rolno-żywnościowym. To wszystko wpływa na zmniejszenie udziału agrobiznesu w gospodarce narodowej, co jest zgodne z założeniami teorii rozwoju gospodarczego.

Słowa kluczowe: agrobiznes, potencjał wytwórczy, wyniki produkcyjne i dochodowe, struktura wewnętrzna, udział w gospodarce narodowej.

DOI: 10.15611/pn.2014.360.05

1. Wstęp

W miarę rozwoju gospodarczego zmniejsza się rola sektora rolniczego na korzyść sektora przemysłowego i usługowego w tworzeniu dochodu narodowego [Jakubczyk 2010]. Zmiana ta polega na stopniowym zastępowaniu sektorów tradycyjnych (przede wszystkim rolnictwa) sektorami nowoczesnego przemysłu i usług, które stają się głównym impulsem rozwojowym. Wraz ze wzrostem produktu społecznego *per capita* w strukturze dochodu narodowego maleje udział rolnictwa, a rośnie udział przemysłu i usług, co można uznać za prawidłowość rozwojową w kraju. W teorii ekonomii zależności te spisane zostały w teorii trzech sektorów [Winiarski, Winiar-

---

¹ Artykuł został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki, przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2012/07/B/HS4/02837.

ska 2006]. Prawidłowości rozwoju gospodarki, zaproponowane przez zwolenników trójsektorowego badania struktury gospodarczej, wyznaczyły również drogę rozwoju teorii agrobiznesu. Bilans przepływów międzygałęziowych Leontiefa, który był inspiracją określenia prawidłowości rozwojowych agrobiznesu (przejścia od gospodarki tradycyjnej do nowoczesnej w aspekcie produkcji i dystrybucji żywności), wniósł istotny wkład do analizy przemian strukturalnych w gospodarce narodowej [Jakubczyk 2010].

Głównym celem artykułu jest ocena zmian struktury wewnętrznej agrobiznesu i jego udziału w gospodarce narodowej w Polsce przed akcesją do UE i po integracji z Unią Europejską w zakresie potencjału wytwórczego, wyników produkcyjnych i dochodowych w latach 2000, 2005 i 2012.

Wielkości obrazujące potencjał produkcyjny (zatrudnienie, wartość brutto środków trwałych oraz nakłady inwestycyjne) oraz wyniki produkcyjne (produkcja globalna) i dochodowe (wartość dodana brutto) dla poszczególnych sfer agrobiznesu² zostały wyliczone na podstawie formuły zaproponowanej przez Wosia [1979].

Do osiągnięcia celu wykorzystano dane pochodzące z Głównego Urzędu Statystycznego oraz dane z bilansów przepływów międzygałęziowych dla Polski.

2. Potencjał wytwórczy agrobiznesu w Polsce

W tabeli 1 przedstawiona została struktura wewnętrzna agrobiznesu i udział w gospodarce narodowej w zakresie zasobów pracy. W analizowanych latach zatrudnienie w agrobiznesie wykazywało pewną stabilizację zarówno, jeżeli chodzi o bezwzględną liczbę zatrudnionych, jak i o relacje w strukturze zatrudnienia. Od 2000 r. zarówno struktura wewnętrzna pracujących w agrobiznesie, jak i udział w całej gospodarce narodowej uległy zmianie. W 2000 r. przy produkcji żywności pracowało około 5,0 mln osób, natomiast po 2002 r.³ już około 3,0 mln osób. Biorąc pod uwagę te liczby, można zauważyć, że struktura wewnętrzna zasobów pracy w agrobiznesie uległa istotnym zmianom. W 2012 r. pracujący w rolnictwie stanowili około 73,0% wszystkich pracujących w gospodarce żywnościowej (w 2000 r. – 81,2%), około 14-procentowy udział posiadały osoby zatrudnione w przemyśle spożywczym, natomiast zatrudnieni w sferze zaopatrzeniowej (I sfera agrobiznesu) – 13,5%. Zatrudnienie jest jednym z podstawowych wskaźników określających rozmiar pracy, którą społeczeństwo przeznacza na wytwarzanie żywności. W Polsce jest to liczba bardzo pokaźna. Jeżeli uwzględnimy wszystkich pracowników zatrudnionych w rolnictwie i przemyśle spożywczym oraz odpowiednie części zatrudnienia w gałęziach zaopa-

² W najbardziej klasycznym ujęciu strukturę działowo-gałęziową agrobiznesu można przedstawić w formie zaproponowanej przez Davisa i Goldberga [1957]: I agregat (sfera) – przemysły wytwarzające środki produkcji i usługi produkcyjne dla rolnictwa i przemysłu spożywczego; II agregat (sfera) – rolnictwo właściwe oraz III agregat (sfera) – przetwórstwo spożywcze.

³ Sytuacja taka spowodowana była zmianą metodyki liczenia pracujących w rolnictwie podczas Narodowego Spisu Powszechnego i Powszechnego Spisu Rolnego, które odbyły się 2002 r.

trujących rolnictwo i przemysł spożywczy, to stwierdzimy, że łącznie w gospodarce żywnościowej w 2012 r. zatrudnionych było około 3,0 mln osób (20,0% ogólnego zatrudnienia w gospodarce narodowej). W dalszym ciągu o wielkości zatrudnienia w gospodarce żywnościowej w Polsce decyduje bardzo wysokie zatrudnienie w rolnictwie; jest to jedno z najtrudniejszych zagadnień dotyczących rolnictwa polskiego. Zgodnie z teorią strukturalnego rozwoju gospodarczego, aby doprowadzić do wyższego poziomu rozwoju, należy stymulować przesuwanie nadwyżek siły roboczej z rolnictwa do innych pozarolniczych prac. Należy w gospodarce przeprowadzić przemiany strukturalne, polegające na wroście sektora przemysłowego i usługowego.

Tabela 1. Potencjał produkcyjny oraz wyniki produkcyjne i dochodowe w agrobiznesie w Polsce w latach 2000, 2005 i 2012

Wyszczególnienie	Zasoby pracy (tys. osób)			Środki trwałe brutto (mld zł)			Nakłady inwestycyjne (mld zł)			Produkcja globalna (mld zł)			Wartość dodana brutto (mld zł)		
	2000	2005	2012	2000	2005	2012	2000	2005	2012	2000	2005	2012	2000	2005	2012
Przemysł wytwarzający środki do produkcji i usługi dla rolnictwa i przemysłu spożywczego ^{a)}	407	444	434	44,1	48,0	50,1	3,4	4,0	5,1	37,3	57,0	59,5	16,8	15,6	16,2
Rolnictwo	3 932	2082	2326	109,1	112,7	130,3	2,1	2,4	4,5	56,0	63,3	103,1	17,7	22,3	40,7
Przemysł spożywczy	502	458	443	40,8	60,4	94,0	4,8	6,2	8,1	96,1	128,4	208,9	21,8	28,3	40,7
Razem agrobiznes	4 841	2984	3203	194,0	221,1	274,4	10,3	12,6	17,7	189,4	248,7	371,5	56,3	66,2	97,6
Udział agrobiznesu w gospodarce narodowej (%)	32,2	21,0	20,1	13,4	12,0	9,0	7,7	9,0	7,0	13	13,6	12,9	8,5	6,0	6,0

^{a)} dane dotyczące I sfery są z 2009 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Bilans przepływów...; Rachunek podaży...; Rocznik Statystyczny RP 2004 i 2013; Rocznik Statystyczny Przemysłu 2004 i 2013].

Kolejnym wskaźnikiem charakteryzującym sytuację w agrobiznesie jest wartość brutto środków trwałych. Zasoby kapitałowe mają duże znaczenie w powiązaniach poszczególnych agregatów agrobiznesu z gospodarką narodową. W analizowanych latach największą wartość środków trwałych w polskim agrobiznesie miało rolnictwo – około 130,0 mld zł w 2012 r., co stanowiło 47,5% całego potencjału wytwórczego skupionego w środkach trwałych gospodarki żywnościowej (tab. 1). W porównaniu do roku 2000 udział tego działu w wewnętrznej strukturze gospodarki żywnościowej zmniejszył się o około 9 p.p., ale wartość środków wzrosła o ponad 20 mld zł. Przyspieszenie wzrostu środków trwałych w polskim rolnictwie nastąpiło po 2004 r., gdy polskie rolnictwo zostało objęte funduszami unijnymi. Pomimo

wzrostu wartości tych środków charakteryzują się one wysokim stopniem zużycia, który w 2012 r. wyniósł aż 76,9%⁴. Tak duże zużycie środków trwałych w tej sferze agrobiznesu oznacza, że przeciętnie gospodarstwa rolne w Polsce są mało nowoczesne i wyposażone w przestarzały majątek. Większość środków trwałych wykorzystywanych w rolnictwie stanowią budynki i budowle⁵, które wprawdzie stanowią podstawę do produkcji, lecz nie uczestniczą w niej bezpośrednio. O poziomie technicznym rolnictwa decydują w głównej mierze przestarzałe maszyny i urządzenia rolnicze. W tej sytuacji o technice wytwarzania w produkcji żywności, poziomie i tempie technicznego uzbrojenia pracy oraz modernizacji decyduje jeszcze rolnictwo z nienowoczesnymi technikami wytwarzania. Ten stan rzeczy charakteryzuje pośrednio istniejące w rolnictwie technologie, a także wskazuje na konieczność poszerzenia strumienia środków trwałych nie tylko na zwiększenie produkcyjnych zasobów w rolnictwie, ale także zasadniczą ich renowację i podniesienie sprawności technicznej poszczególnych procesów produkcyjnych.

W analizowanych latach w Polsce zwiększył się udział przemysłu spożywczego w ogólnej wartości środków trwałych wykorzystywanych do produkcji żywności (z 21,0% w 2000 r. (40,8 mld zł) do 34,2% (94,0 mld zł)). Należy wskazać, że majątek trwały zgromadzony w polskim przemyśle spożywczym jest relatywnie nowoczesny. Stopień jego zużycia wynosił w 2012 r. około 49,0%. Udział przemysłów wytwarzających środki produkcji i usługi dla rolnictwa i przemysłu spożywczego zmniejszył się o 4 p.p. w 2012 r. w stosunku do 2000 r. i ukształtował się na poziomie 18,3% (50,1 mld zł).

Majątek produkcyjny agrobiznesu stanowił w 2000 r. 13,4%, a w 2012 r. – 9,0% ogólnych zasobów produkcyjnych środków trwałych w całej gospodarce narodowej (tab. 1). Wyniki te wskazują na malejące znaczenie kompleksu gospodarki żywnościowej w majątku produkcyjnym gospodarki narodowej, jednak w stosunku do sytuacji makroekonomicznej w polskiej gospodarce w tym okresie należy wskazać, że są to zmiany dość powolne.

Ważnym czynnikiem, który powinien przyczynić się do zmian w sytuacji majątku trwałego w polskim agrobiznesie, są nakłady inwestycyjne. Unowocześnianie aparatu wytwórczego jest jednym z najważniejszych czynników, dzięki którym następuje rozwój agrobiznesu. W analizowanych latach należy zwrócić uwagę na pozytywną sytuację w zakresie struktury wewnętrznej inwestycji w polskim agrobiznesie. W 2012 r. w stosunku do roku 2000 wzrósł zarówno udział rolnictwa w całości nakładów inwestycyjnych agrobiznesu, jak i sama wartość inwestycji w sektorze rolnym⁶. W pierwszym etapie rozwoju agrobiznesu należy uznać to za

⁴ Zob. [Rocznik Statystyczny RP 2013].

⁵ W 2012 r. budynki i budowle stanowiły około 66,0% w wewnętrznej strukturze wybranych grup środków trwałych w rolnictwie, pozostałe 34% stanowiły maszyny, urządzenia techniczne oraz narzędzia i środki transportowe.

⁶ Efekt inwestycji netto po akcesji Polski do UE można szacować na 11-12,0 mld zł [Czubak 2013], co należy rozumieć tak, że bez wsparcia środkami WPR inwestycje zrealizowane w rolnictwie byłyby mniejsze o tę kwotę.

korzystne zjawisko. W 2012 r. wartość inwestycji w agrobiznesie wyniosła około 17,7 mld zł, z tego w samym rolnictwie poniesiono ponad 25,0% (4,5 mld zł) wszystkich nakładów w agrobiznesie (tab. 1). W okresie przed integracją Polski z Unią Europejską w polskim rolnictwie nakłady inwestycyjne były dwukrotnie niższe. W 2000 r. wynosiły 2,1 mld zł i stanowiły około 20,0% wszystkich nakładów poniesionych w polskim agrobiznesie. Wielkość nakładów inwestycyjnych w polskim rolnictwie jest szansą na zahamowanie dalszej dekapitalizacji majątku trwałego w najbliższych latach. Szczególnie w grupie gospodarstw towarowych, które przesadzają o sytuacji produkcyjnej i konkurencyjnej w gospodarce żywnościowej, istnieje konieczność unowocześniania majątku trwałego. Istotne znaczenie w całej polskiej gospodarce żywnościowej mają również nakłady ponoszone w przemyśle spożywczym. W 2012 r. stanowiły około 46,0% wszystkich nakładów w tym subsystemie gospodarki narodowej i wyniosły ponad 8,0 mld zł. Wyniki te wskazują na proces unowocześniania polskiej gospodarki żywnościowej. Udział sfery zaopatrzeniowej w 2012 r. wyniósł 29,0% (5,1 mld zł) wszystkich nakładów poniesionych w polskim agrobiznesie.

Udział nakładów inwestycyjnych poniesionych w agrobiznesie w stosunku do nakładów inwestycyjnych w całej gospodarce narodowej w badanych latach praktycznie nie uległ zmianie. W roku 2000 wyniósł 7,7%, natomiast w roku 2012 – 7,0%. Udział nakładów inwestycyjnych w kompleksie żywnościowym na tle gospodarki narodowej daje wykładnik nowoczesności struktury gospodarki żywnościowej.

3. Wyniki produkcyjne i dochodowe agrobiznesu w Polsce

W tabeli 1 przedstawiono zmiany struktury wewnętrznej produkcji globalnej wytworzonej w polskim agrobiznesie. W analizowanych latach zmniejszyło się znaczenie rolnictwa (z około 30,0% w 2000 r. do 28,0% w 2012 r.), jednak w dalszym ciągu sfera druga ma duży wpływ na wielkość produkcji globalnej agrobiznesu. Największe znaczenie w strukturze wewnętrznej produkcji globalnej polskiego agrobiznesu miała sfera trzecia (przemysł spożywczy) (ponad 56,0% w 2012 r.). W 2012 r. produkcja globalna w przemyśle spożywczym wyniosła 209 mld zł; było to ponad 100,0 mld zł więcej niż w roku 2000. Wyniki te wskazują na kształtowanie się nowoczesnej struktury wewnętrznej agrobiznesu w Polsce. Potwierdza to także znaczenie sfery pierwszej w tworzeniu produkcji globalnej agrobiznesu. Wprawdzie udział ten w ostatnim roku zmniejszył się z około 20,0% w 2000 r. do 16,0% w 2012 r., jednak w wartościach bezwzględnych wartość produkcji globalnej cały czas rośnie⁷.

Udział agrobiznesu w gospodarce narodowej w zakresie produkcji globalnej w całym badanym okresie pozostaje na podobnym poziomie (około 13,0%.) Od po-

⁷ W 2012 r. produkcja rolnicza wzrosła względem 2005 r. w cenach stałych o 8,9%, z kolei w przemyśle spożywczym o około 30,0% [Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2013; Rocznik Statystyczny Przemysłu 2013].

czątku lat 90. udział ten zmniejszył się dość znacznie⁸. Zahamowanie spadku udziału agrobiznesu w produkcji globalnej wytworzonej w gospodarce narodowej w ostatnich latach można tłumaczyć niższym tempem wzrostu produktu krajowego brutto w ostatnim okresie, a dość istotnym wzrostem produkcji globalnej w sektorze rolno-żywnościowym. Z badań wynika, że rolnictwo i cały sektor żywnościowy najmniej dotkliwie odczuwają skutki kryzysów gospodarczych [Czyżewski, Grzelak 2011]. W związku z tym można sądzić, że z tych powodów udział agrobiznesu w tworzonej produkcji globalnej pozostał na takim samym poziomie.

W tabeli 1 przedstawiona została wielkość wartości dodanej brutto w agrobiznesie w Polsce oraz udział sektora w tworzeniu dochodu narodowego. W okresie objętym analizą obserwowano podobną tendencję jak w odniesieniu do potencjału wytwórczego i produktu globalnego. W 2000 r. agrobiznes osiągnął 8,5-procentowy udział w wartości dodanej gospodarki narodowej, natomiast w kolejnych latach zmniejszył się on do poziomu 6,0%. Ten stan rzeczy świadczy o malejącym znaczeniu dochodotwórczym agrobiznesu w gospodarce narodowej⁹. Spadający udział agrobiznesu w tworzeniu dochodu narodowego jest konsekwencją przeobrażeń strukturalnych i szybszego tempa wzrostu działów pozarolniczych w gospodarce narodowej. Jest to dowodem zmierzania do nowoczesności w sferze produkcji żywności. Dane te potwierdzają twierdzenie, że wkład kompleksu żywnościowego w gospodarkę narodową wykazuje tendencję malejącą.

Jeżeli chodzi o strukturę wewnętrzną, to w badanych latach udział rolnictwa w tworzeniu wartości dodanej wzrósł o około 10 p.p. i wyniósł w 2012 r. 42,0% (40,7 mld zł). Taki sam udział uzyskał przemysł spożywczy, natomiast zmniejszył się udział sfery pierwszej (z około 30,0% w 2000 r. do 16,6% w 2012 r.).

4. Zakończenie

Po integracji Polski z Unią Europejską nastąpiły niewielkie zmiany struktury wewnętrznej agrobiznesu i jego udziału w polskiej gospodarce narodowej w zakresie analizowanych cech. Struktura zatrudnienia w agrobiznesie i jego udział w gospodarce narodowej w dalszym ciągu pozostają na etapie gospodarki przedindustrialnej, w którym dominuje sektor rolny. Praktycznie w całym badanym okresie 20,0% zasobów pracy zgromadzonych w gospodarce narodowej pracuje przy produkcji żywności, co jest zjawiskiem niekorzystnym. Zgodnie z teorią rozwoju gospodarczego, aby doprowadzić do wyższego poziomu rozwoju, należy stymulować przesuwanie nadwyżek siły roboczej do innych pozarolniczych prac. Należy doprowadzać do

⁸ W 1995 r. wynosił około 20,0% [Mrówczyńska-Kamińska 2008].

⁹ Jednak wartość dodana brutto w cenach stałych zarówno w rolnictwie, jak i przemyśle spożywczym rośnie. W 2012 r. w stosunku do 2005 r. wzrosła odpowiednio o 12,6% i około 30,0% [Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2013; Rocznik Statystyczny Przemysłu 2013].

wzrostu znaczenia sektora przemysłowego i usługowego. Pozytywne symptomy zmian struktury wewnętrznej wystąpiły w zakresie majątku trwałego i nakładów inwestycyjnych. Zmniejszył się udział rolnictwa, a zwiększył się udział sfery przetwórczej i zaopatrzeniowej. Jednak w dalszym ciągu występuje konieczność poszerzania strumienia środków trwałych nie tylko na zwiększenie produkcyjnych zasobów w rolnictwie, ale także na zasadniczą ich renowację i podniesienie sprawności technicznej procesów produkcyjnych w sferze produkcji żywności. O technikach wytwórczych w polskim agrobiznesie w dalszym ciągu decyduje rolnictwo z przestarzałymi środkami trwałymi. Pozytywnym symptomem zmian w tym zakresie są rosnące nakłady inwestycyjne w rolnictwie i w całym agrobiznesie oraz zmniejszenie udziału agrobiznesu w gospodarce narodowej. Jeżeli chodzi o wyniki produkcyjne i dochodowe, to udział agrobiznesu w tym zakresie w gospodarce narodowej pozostał na niezmiennym poziomie, struktura wewnętrzna również nie uległa istotnym zmianom. Jednak rosnąca w cenach stałych wartość produkcji i wartości dodanej brutto wskazuje, że agrobiznes w Polsce w dalszym ciągu jest ważnym i znaczącym subsystemem gospodarki narodowej.

Literatura

- Bilans przepływów międzygałęziowych w 2000 i 2005 roku, Informacje i Opracowania Statystyczne, GUS, Warszawa 2004; 2009.
- Czubak W., 2013, *Rozwój rolnictwa w Polsce z wykorzystaniem wybranych mechanizmów Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej*, UP, Poznań.
- Czyżewski A., Grzelak A., 2011, *Rolnictwo w Polsce na tle sytuacji ogólnoeconomicznej kraju w okresie kryzysu 2007-2009*, Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G, t. 98, z. 3.
- Davis J.H., Goldberg R.A., 1957, *A Concept of Agribusiness*, Harvard University, Boston, tłumaczenie polskie: *Koncepcja agrobiznesu*, IER, Warszawa 1967.
- Jakubczyk Z., 2010, *Prekursorskie teorie rozwoju krajów zacofanych*, [w:] *Ekonomia rozwoju*, red. B. Fiedor, K. Kociszewski, Wydawnictwo UE we Wrocławiu, Wrocław.
- Mrówczyńska-Kamińska A., 2008, *Przemiany i znaczenie agrobiznesu w gospodarce narodowej Polski w latach 1995 i 2006*, Roczniki Naukowe SERiA, Wydawnictwo Wieś Jutra, Warszawa.
- Pinstrup-Andersen A., 2002, *Food and agricultural policy for a globalizing world: Preparing for the future*, „American Journal of Agricultural Economics”, vol. 84, no. 5.
- Rachunek podaży i wykorzystania wyrobów i usług za 2009 rok, www.epp.eurostat.ec.europa.eu, data dostępu: 15.03.2014.
- Rocznik Statystyczny Przemysłu 2004 i 2013, GUS, Warszawa 2004; 2013.
- Rocznik Statystyczny RP 2004 i 2013 GUS, Warszawa 2004; 2013.
- Sobiecki R., 2007, *Globalizacja a funkcje polskiego rolnictwa*, SGH, Warszawa.
- Winiarski B., Winiarska F., 2006, *Przedmiot oddziaływań – gospodarka narodowa i jej relacje z otoczeniem*, [w:] *Polityka gospodarcza*, red. B. Winiarski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Woś A., 1979, *Związki rolnictwa z gospodarką narodową*, PWRiL, Warszawa.

THE STRUCTURE OF AGRIBUSINESS IN POLAND AND ITS IMPORTANCE IN THE ECONOMY IN THE CONTEXT OF THE EU INTEGRATION

Summary: The aim of the article was to evaluate changes in the internal structure of agribusiness and its share in the national economy in Poland after the integration with the European Union.. In the years 2000-2012 there were small changes in the share of various areas of agribusiness in food production. Growing in absolute expenditures and the results of production and income in the Polish agri-food sector are the symptom of positive changes. All of this contributes to a reduction of agribusiness share in the national economy, which is consistent with the assumptions of the theory of economic development.

Keywords: agribusiness, production potential, global production, gross value added, internal structure, the share in the national economy.